

วิเคราะห์กุศลกรรมในคัมภีร์วิมานวัตถุ ANALITICAL OF GOOD-KARMA IN VIMANAVATTHU

สิริรัศมี สิงห์สนธิ

Sirasami Singhasonhi

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา

M.A. Student, Department of Tipitaka Studies

พระมหาอดิเดช สติวโร

Phramaha Adhidaech Sathivaro

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyala University

E-mail : Sireeras888@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 19 พฤษภาคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 21 พฤษภาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 21 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กุศลกรรมในคัมภีร์วิมานวัตถุ” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ศึกษาโครงสร้าง เนื้อหาสาระของคัมภีร์วิมานวัตถุ 2) ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ และ 3) วิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์วิมานวัตถุต่อการดำเนินชีวิต **สรุปผล การศึกษามีดังนี้** “ดินแดนชั้นวิมาน” กล่าวถึง ดินแดนเป็นที่อยู่ที่ตั้งของหมู่เหล่าเทวดา ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่อันประเสริฐ วิมานเหล่านั้นมีรัศมีรุ่งเรืองด้วยรัศมีต่างๆ พร้อมด้วยสีและทรวดทรงอันงดงาม ทั้งมีขนาดพิเศษ คือ 1 โยชน์บ้าง 2 โยชน์บ้าง 12 โยชน์บ้าง มากกว่า 12 โยชน์บ้าง เรียกว่า ดินแดนชั้นวิมานมีความพร้อมด้วยความงดงามและนับโดยวิธีพิเศษความแตกต่างของวิมานเหล่านั้น บ้างก็เป็นวิมานทองคำ เป็นวิมานเงินวิมานแก้วผลึก วิมานแก้วมณี วิมานแก้วไพฑูรย์ ทั้งมีขนาดต่างกัน คือ วัดโดยรอบ 1 โยชน์ 2 โยชน์ 12 โยชน์ มีความงามเป็นเลิศ และที่เลอเลิศเพียบพร้อมไปด้วยกามคุณ 5 คือ รูปเสียง กลิ่น รส สัมผัส อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นโลกที่เพียบพร้อมด้วยสิ่งที่ดี เป็นเขตแดนของเหล่าเทวดา 105 ดังนั้น สวรรค์จึงเป็นเขตแดนที่อยู่ร่วมกันของเหล่าเทวดา ที่อุบัติขึ้นด้วยอำนาจผลบุญกุศลกรรมการทำความดีของหมู่เหล่าเทวดาและตัวของมนุษย์ก็เปรียบเสมือนดินแดนวิมานชั้นเดียวกัน เพราะจะต้องมีคุณธรรมอยู่ระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกันด้วย ทั้งนี้วิมานอาจบังเกิดก่อนก็ได้ หรือเกิดเมื่อเจ้าของตายไปแล้ว วิมานจะหายไปเมื่อเจ้าของจุติ

การที่มนุษย์แสดงออกในประเด็น “ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม” หมายถึง ทนายนความ ตำรวจ ผู้พิพากษาขาดศีลธรรม แล้วสังคมจะเป็นอย่างไร ความไม่ปกติของบ้านเมือง หรือสังคมย่อมเกิดจากการขาดศีลธรรม แต่ส่วนใหญ่หันไปโทษอย่างอื่น โทษเศรษฐกิจบ้าง การเมืองบ้าง แต่ไม่มองว่า ต้นเหตุแท้จริงคือการขาดศีลธรรม แม้แต่คำว่า ศีลธรรมก็ยังเข้าใจไม่ตรงกันว่ามันคืออะไร เรื่องนี้จึงสับสนไปหมด โดยให้ยึดความหมาย ตามภาษาบาลีเป็นการดีที่สุด โดยคำว่า สี-ละ แปลว่า ปกติ ดังนั้นการทำให้บ้านเมือง สังคม และชีวิตมีความปกติ จึงเป็นการรักษาระบบศีลธรรมเอาไว้โดยตรง ในชีวิตคนเรานั้น ความ ปกติมี 2 ความหมาย

คือ การทำให้ชีวิตเป็นปกติตามธรรมชาติ คือการรักษาร่างกายให้ปกติ เช่น การกิน ยืน เดิน นอน นี้อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งคือ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อรักษาความปกติของสังคมเอาไว้ อย่างไรก็ตามแม้ศีลธรรมจะเป็นหน้าที่ตามกฎธรรมชาติ แต่สังคมให้ค่าหรือคุณค่าต่อสิ่งนั้นน้อยมาก แล้วไปกำหนดคุณค่าให้กับสิ่งอื่นอย่างสูงส่ง

ด้วยเหตุนี้กฎธรรมชาติในหนังสือดังกล่าว ยังต้องคงเดิมไว้เสมอ เนื้อหาดังกล่าวจึงข้ามกาลเวลาได้ เพราะเวลาไหนๆ มนุษย์ก็มีปัญหา คือมีปัญหาว่าชีวิตคืออะไร การไม่เข้าใจว่าชีวิตคืออะไร เป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆรวมทั้งปัญหาการเมืองด้วย นี่คือลักษณะเด่นของหนังสือที่เป็นบทบรรยายธรรมของท่าน คืออ้างอิงได้โดยไม่มีขอบเขตของเวลา ดังนั้นตราบใดที่มนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัว และความรู้สึกดังกล่าวนี้กำลังสร้างปัญหาให้กับสังคม หนังสือเล่มนี้สามารถหยิบมาอ่านทบทวนได้ตลอดเวลา เพราะเนื้อหาได้จับไปที่ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์โดยตรง โดยขอร้องให้เปลี่ยนไปเห็นแก่สังคมเสียบ้าง ไม่เช่นนั้นจะเดือดร้อนกันไปทั้งหมดเพราะเราอยู่ในโลกใบเดียวกัน

ดังนั้น การวิเคราะห์กุศลกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ หมายถึง การรักษาศีล การทาน การปฏิบัติธรรมของเทวดาในชั้นวิมานวัตถุทั้ง 85 วิมาน แต่หากนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของปุถุชนธรรมอย่างชาวพุทธศาสนิกชน ก็อาจจะเป็นหลักการปฏิบัติตนเองในการทาน การรักษาศีล การปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาต่อไป

คำสำคัญ : วิมานวัตถุ, วัตถุทาน, ศีลธรรม, กุศลกรรม, การปฏิบัติตน

ABSTRACT

This article has three objectives: “An Analytical Study of Good-Karma in Vimanavatthu” The objective of these research three issues: 1) Structure. The content of the Vimanavatthu Scripture 2) Study the principles appearing in the Vimanavatthu Scripture and 3) analyze the value of the Vimanavatthu Script on life. **The results of the study are as follows** A result of this research study was found that Land of Vimāna-vatthu describes the land as the home of the gods, which is considered a great place. Those spirits flourished with various gems. With beautiful color and shape they have a special size, which is one benefit, some two benefits, some 12 ones, some more than 12, some are called the land of the describes the land as the home of the gods, which is considered a great place. Those spirits flourished with various gems. With beautiful color and shape they have a special size, which is one benefit, some two benefits, some 12 ones, some more than 12, some are called the land of the Vimanavatthu class, with their richness and beauty and counted by the difference between them. Some of them are golden castles. A silver crystal both has different sizes, namely the surrounding temples, 1-yot, 2-yot, and 12-yot, with excellent beauty. And the perfect place full of passion, 5 is the desirable form, sound, smell, taste, touch Be satisfying It's a world full of good things. It is the boundary of the angels 105, so heaven is the boundary of the angels. That happened by the power of merit and merit, the good deeds of the gods and the human body is like a land of the same class Because there must be virtue at the same or similar level as well. Or born when the owner is dead the paradise will disappear when its owner is born.

Human expressions of "moral values and necessities" refer to lawyers, police, judges, unethical. So, what will the society be like? The abnormality of the country Or society would arise from a lack of morality But most of them turn to other blame. Blame the economy, some politics, but don't see the real cause is the lack of morality, even the word morality does not understand what it is. This was all confused. By keeping the meaning According to Pali, it is best that the word color-and means "normal", therefore, the normalization of the country, society and life. Thus, preserving the moral system directly In life, normal has two meanings: to normalize life naturally. Is to maintain a normal body, such as eating, standing, walking, sleeping, this one Another thing is Solving problems that arise in society To maintain the normalcy of society, however, although morality is a duty according to the natural law But society gives very little or no value to it. Then to assign the highest value to other things

For this reason, the natural law in the aforementioned book Must always remain the same Such content can pass through time Because at any time Humans have a problem. Is that there is a problem of what life is Not understanding what life is causing many problems, including political problems This is a distinctive feature of your book that is the lecture of the Dharma. That is, referenced without time boundaries So as long as human beings are selfish and these feelings are creating problems for society. This book can be read and reviewed at any time. Because the content hijacks directly to the selfishness of the human being by requesting to change to some kind of public interest Otherwise it will all be in trouble because we are in the same world.

Therefore, the analysis of the karma that appears in the Vimanavatthu scripture means the observance of the devotion of the deities in the 85-Viman class, but if applied in the daily life of the human being like Buddhists. It may be the principle of self-practice in reviewing, keeping morality and following the Buddhism guidelines.

Keywords: Giving Vatthuthan, Vimanvatthu, Morality, Good-Karma, practice

1. บทนำ

สุตตันตปิฎก เป็นคัมภีร์ว่าด้วยพระสูตร เป็นประมวลพระพุทธพจน์หมวดพระสูตร ประกอบด้วยพระธรรมเทศนาและธรรมบรรยายต่าง ๆ ที่ตรัสยกย่องให้เหมาะสมกับบุคคล เหตุการณ์ และโอกาส ตลอดจนบทประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวทั้งหลายที่เป็นชั้นเดิมในพระพุทธศาสนา คำว่า สุตตันต ที่แปลว่า พระสูตรนั้น พระอรหันตศาสดาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์สมันตปาสาทิกา คือพระพุทธโฆสจารย์ ได้ให้ความหมายไว้ 6 อย่าง คือ 1) เพราะบังถึงประโยชน์ (อตถานํ สุนนโต) คือชี้ให้เห็นประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น 2) เพราะมีอรรถที่ตรัสไว้ดีแล้ว (สุตฺตโต) คือตรัสตามอุปนิสัย หรืออรรถของเวไนยสัตว์ สัตว์หรือบุคคลที่ควรแนะนำได้ 3) เพราะผลิตประโยชน์ (สวนโต) คือก่อให้เกิดผลดุจข้าวกล้าที่เจริญเติบโตแล้วผลิตรวงข้าวต่อไปได้ 4) เพราะหลังประโยชน์ (สุทนต์) คือทำให้ประโยชน์หลั่งออกมาดุจแม่น้ำคอนมหลั่งน้ำนมออกมา 5) เพราะป้องกันด้วยดี (สุตตถานา) คือรักษาประโยชน์ทั้งหลายไว้ด้วยดี 6) เพราะมีส่วนเสมอด้วยเส้นด้าย (สุตตสภาคโต) คือใช้เป็นบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติของวิญญูชนดุจเส้นบรรทัดของช่างไม้ (วิ.อ.(ไทย) 1/17, ที.สี.อ.(ไทย) 1/17) ส่วนคำว่า ปิฎก หมายถึงคัมภีร์ กระดาษ หรือตะกร้า เมื่อนำมารวมกัน เป็นสุตตันตปิฎกจึงหมายถึงคัมภีร์ที่ว่า

ด้วยพระสูตรที่ตรัสไว้ดี เป็นเครื่องบังชี้ประโยชน์ หลั่งและผลิตผลเป็นประโยชน์ ป้องกันประโยชน์เอาไว้ และเป็นจุดเส้นบรรทัดวัดความถูกต้องในการปฏิบัติ เนื่องจากพระสูตรตันตปิฎก แบ่งออกเป็น 5 นิกาย มีจำนวนพระไตรปิฎกทั้งหมด 25 เล่ม เริ่มตั้งแต่เล่มที่ 9 ถึงเล่มที่ 33 แบ่งเป็น 5 นิกาย (หมวดหมู่) คือทีฆนิกาย (เล่ม 9-11) มัชฌิมนิกาย (เล่ม 12-14) สังยุตตนิกาย (เล่ม 15-19) อังคุตตรนิกาย (เล่ม 20-24) และขุททกนิกาย (เล่ม 25-33)

คัมภีร์วิมานวัตถุอยู่ในขุททกนิกาย พระสูตรตันตปิฎกเล่มที่ 26 นับเป็นคัมภีร์ขุททกนิกายเล่มที่ 2 ในจำนวน 9 เล่ม คัมภีร์ขุททกนิกายเล่มที่ 1 ได้แก่ พระไตรปิฎกเล่มที่ 25 ซึ่งว่าด้วยขุททกปาฐะ (ประมวลบทสวดสั้นๆ) ธัมมปะทะ(ประมวลคาถาธรรมบท) อุทาน (ประมวลพุทธอุทานที่เป็นธรรมภาษิต) อิติวุตตะกะ (ประมวลพระสูตรที่ไม่ขึ้นต้นด้วย “เอวมเม สุต” แต่เชื่อมเข้าสู่คาถาด้วยคำว่า “อิติ วุจจติ”) และสุตตนิบาต (ประมวลพระสูตรชุดพิเศษเป็นบทร้อยกรอง ที่เรียกว่า “คาถา” ล้วนก็มี ที่มีบทร้อยแก้วเป็นบทนำก็มี) โดยเฉพาะส่วนคัมภีร์ขุททกนิกายเล่มที่ 2 นี้ว่าด้วยประมวลเรื่องต่าง ๆ 4 เรื่อง คือ 1) วิมานวัตถุ ประมวลเรื่องผู้ได้วิมาน จำนวน 85 เรื่อง 2) เปตวัตถุ ประมวลเรื่องเปรต จำนวน 51 เรื่อง 3) เถรคาถา ประมวลเรื่องธรรมภาษิตของพระเถระต่าง ๆ จำนวน 246 เรื่อง 4) เถรีคาถา ประมวลเรื่องธรรมภาษิตของพระเถรีต่างๆ จำนวน 73 เรื่อง)

วิมานวัตถุ คือประมวลเรื่องของผู้เกิดในวิมานจำนวน 85 เรื่องดังกล่าวข้างต้น แต่ละเรื่องเป็นเรื่องเล่า ซึ่งส่วนใหญ่เจ้าของเรื่องเป็นผู้เล่า เหตุที่เล่าเพราะมีผู้ถาม เหตุที่ถามเพราะเมื่อได้เห็นวิมานและทิพยสมบัติ นั้น ๆ แล้วรู้สึกแปลกใจ รู้สึกชื่นชมยินดี จึงถามเพื่อขอทราบความเป็นมาผู้ถามได้แก่ พระผู้มี พระภาคบ้าง (ในกรณีที่เทวดานั้น ๆ ลงมาเฝ้า) ท้าวสักกะจอมเทพบ้าง (เมื่อทรงทราบประวัติของวิมานใดแล้วก็ตรัสบอกแก่ ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระในกาลต่อมา) เทวดากันเองบ้าง พระเถระ ทั้งหลายบ้าง แต่ส่วนมากได้แก่ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้เป็นเลิศทางฤทธิ์ ซึ่งข้อมูลของวิมานวัตถุแต่ละเรื่อง เป็นแบบการถาม-ตอบ ในรูปของคำฉันท์ที่เรียกกันว่า คาถา ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของพระพุทธพจน์ 9 รูปแบบที่เรียกว่า นวสังคีตฤคศาสตร์ ลักษณะการ ถาม-ตอบ ในวิมานวัตถุ มิใช่การถามตอบแบบโต้ว่าทะเลาะประคารมเพื่อหักล้างวาหะหรือทิวฐิของกันและกัน แต่เป็นแบบถามด้วยมุทิตาจิต เพื่อขอทราบสาเหตุที่ได้ทิพยสมบัตินั้น ๆ ผู้ตอบก็ตอบด้วยความเคารพ ด้วยไมตรีจิต และด้วยอารมณ์เบิกบานแจ่มใสในผลกรรมของตน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 7-9)

ผู้วิจัยมีความสนใจในประเด็นที่ว่า วิมานต่าง ๆ ที่เกิดแก่เทพบุตรและเทพธิดาทั้งหลายนั้น มีลักษณะอย่างไร การตั้งชื่อวิมานต่าง ๆ ตั้งตามสิ่งและผู้ได้วิมานเคยถวายก็มี ตั้งตามเจ้าของวิมานก็มี รวมถึงตั้งตามกุศลธรรมที่ผู้ได้วิมานประพาศดีมาก็มี และสนใจประเด็นที่ว่า เทพบุตรเทพธิดาเหล่านั้น ได้สร้างกุศลกรรมอะไรไว้ จึงได้วิมานเหล่านี้ ซึ่งเรื่องวิมานวัตถุนี้ หากมีการศึกษาวิจัยแล้วจะเกิดคุณค่าทั้งต่อตนเองและสังคมได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้าง เนื้อหาสาระของคัมภีร์วิมานวัตถุ
2. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์วิมานวัตถุต่อการดำเนินชีวิต

3. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยแบ่งเป็นขอบเขตด้านเอกสารและขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร งานวิจัยนี้ศึกษาจากพระไตรปิฎก โดยเฉพาะพระสูตรตันตปิฎกเล่มที่ 25 และเล่มที่ 26 และหนังสือคัมภีร์วิมานวัตถุและรวมถึงงานวิจัย บทความที่เกี่ยวข้องกับวิมานวัตถุ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้วิเคราะห์คุณลักษณะในคัมภีร์วิมานวัตถุ

4. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

คัมภีร์วิมานวัตถุ หมายความว่า คัมภีร์ที่กล่าวถึงการได้วิมานของเทพบุตรและเทพธิดา

ลักษณะชื่อวิมาน หมายความว่า ชื่อวิมานต่าง ๆ ที่เทพบุตรเทพธิดาได้เป็นเจ้าของมีการตั้งชื่อวิมานตามลักษณะสิ่งที่เป็นเจ้าของเคยถวายเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ตั้งตามผู้เป็นเจ้าของวิมาน และตั้งตามคุณลักษณะที่ผู้เป็นเจ้าของได้ถวาย

คุณค่าของคัมภีร์วิมานวัตถุต่อการดำเนินชีวิต หมายความว่า คุณค่าต่อชีวิตของปัจเจกชน และคุณค่าต่อสังคม

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะในคัมภีร์วิมานวัตถุ” สามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

5.1 โครงสร้างและเนื้อหาสาระของคัมภีร์วิมานวัตถุ

จากศึกษาวิเคราะห์พบว่า “โครงสร้างและเนื้อหาสาระของคัมภีร์วิมานวัตถุ” พบว่า ปฐมเหตุเริ่มต้นของคัมภีร์วิมานวัตถุ ว่าด้วยเรื่องหรือประวัติของผู้เกิดในวิมาน กล่าวคือ เทพบุตรและเทพธิดาทั้งหลาย มี 85 เรื่อง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ อิตถิวิมาน (วิมานของเทพธิดา) และปุริสวิมาน (วิมานของเทพบุตร) อิตถิวิมานแบ่งเป็นวรรคได้ 4 วรรค ปุริสวิมานแบ่งเป็นวรรคได้ 3 วรรค

“ดินแดนชั้นวิมาน” กล่าวถึง ดินแดนเป็นที่อยู่ที่ตั้งของหมู่เหล่าเทวดา ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่อันประเสริฐวิมานเหล่านั้นมีรัศมีรุ่งเรืองด้วยรัตนะต่างๆ พร้อมด้วยสีและทรวดทรงอันงดงาม ทั้งมีขนาดพิเศษ คือ 1 โยชน์บ้าง 2 โยชน์บ้าง 12 โยชน์บ้าง มากกว่า 12 โยชน์บ้าง เรียกว่า ดินแดนชั้นวิมานมีความพร้อมด้วยความงดงามและนับโดยวิธีพิเศษความแตกต่างของวิมานเหล่านั้น บ้างก็เป็นวิมานทองคำ เป็นวิมานเงินวิมานแก้วผลึก วิมานแก้วมณี วิมานแก้วไพฑูรย์ ทั้งมีขนาดต่างกัน คือ วัดโดยรอบ 1 โยชน์ 2 โยชน์ 12 โยชน์ มีความงามเป็นเลิศและที่เลอเลิศเพียงพร้อมไปด้วยกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นโลกที่เพียงพร้อมด้วยสิ่งที่ดี เป็นเขตแดนของเหล่าเทวดา 105 ดังนั้น สวรรค์จึงเป็นเขตแดนที่อยู่ร่วมกันของเหล่าเทวดา ที่อุบัติขึ้นด้วยอำนาจบุญคุณคุณธรรมการทำความดีของหมู่เหล่าเทวดาและตัวของมนุษย์ก็เปรียบเสมือนดินแดนวิมานชั้นเดียวกัน เพราะจะต้องมีคุณธรรมอยู่ระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกันด้วย ทั้งนี้ วิมานอาจบังเกิดก่อนก็ได้ หรือเกิดเมื่อเจ้าของตายไปแล้ว วิมานจะหายไปเมื่อเจ้าของจุติ

ความหมายของคำว่า วิมานวัตถุ แยกเป็น 2 คำ คือ คำว่า “วิมาน” กับคำว่า “วัตถุ” คำว่าวิมาน แปลว่า ที่รื่นเริงและสถิตอยู่ของหมู่เหล่าเทวดา กล่าวคือ ผู้นับว่าเลิศ หมายถึง สถานที่ที่บังเกิดแก่เหล่าเทวดาด้วยอานุภาพแห่งสุจริตกรรม วิจิตรด้วยสีและสีฐาน พรั่งพร้อมด้วยรัตนะต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า วิมาน เพราะประกอบด้วยความพิเศษโดยขนาดที่วัดมี 1 โยชน์ หรือ 2 โยชน์ เป็นต้น และเพราะควรแก่การนับว่าพิเศษโดยเหตุที่ประกอบด้วยความงดงามที่เปรียบมิได้ ส่วนคำว่า “วัตถุ” ในที่นี้ แปลว่า เหตุ หมายถึง เหตุที่อำนวยผลให้กับหมู่เหล่าเทวดาได้รูปสมบัติ โภคสมบัติ บริวารสมบัติ เป็นต้น และบังเกิดอยู่ในวิมานนั้น คำว่า “วิมานวัตถุ” แปลว่า เหตุให้ได้วิมาน หมายถึง เรื่องของผู้เกิดในวิมาน ซึ่งประมวลเป็นเรื่องประวัติของพวกเทพธิดาและเทพบุตร ผู้เกิดในวิมานหรือได้วิมานว่าได้สร้างบุญคุณคุณธรรมการทำความดีของหมู่เหล่าเทวดา ซึ่งผลคุณธรรมก็กล่าวถึงสิ่งที่ยึดตามจริงจิตของเทวดาองค์นั้นๆ การสร้างบุญคุณคุณธรรมการทำความดีของหมู่เหล่าเทวดาอันใดที่ก่อให้เกิดความดีงาม ก็จะสามารถทำให้ผู้นั้นมีลักษณะ มีโนกรรม วชิกรรมและกายกรรมที่ดี อาทิเช่น คิดในทางที่ดี พูดแต่เรื่องที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้การกระทำออกมาในลักษณะที่ถูกที่ถูกต้องที่ควรต่อไป

โครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์วิมานวัตถุ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ อิตถิวิมานและปุริสวิมาน ได้แก่

1) อิตถีวิมาน ว่าด้วยวิมานของสตรี กล่าวถึงหมู่เหล่าเทวดาผู้หญิงที่มุ่งกระทำความดี ในภพนี้และภพหน้าเพื่อสะสมผลบุญกุศลกรรม สถานที่เป็นที่อยู่และประทับมีความสำคัญเป็นที่อยู่ส่วนตัวสำหรับเทพธิดา (เทวดา) อันเป็นสถานที่สูง จะมีขนาดกว้างใหญ่ ก็เพราะด้วยอำนาจแห่งกุศลกรรมของการทำความดีของเหล่าเทวดา (Good conduct) ของเทวดาองค์นั้นๆ ซึ่งมีสี่และสัณฐานวิจิตรพิสดารมากน้อยต่างกัน แล้วแต่อดีตบุญกรรมที่ได้กระทำไว้ และคำว่าอิตถิเป็นศัพท์ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ถ้าแปลเป็นภาษาไทยแปลว่าสตรีเพศ คือเทวดาผู้หญิง

2) บุริสวิมาน ว่าด้วยวิมานของบุรุษ กล่าวถึง หมู่เหล่าเทวดาผู้ชายที่มุ่งกระทำความดี เช่นเดียวกับเทวดาผู้หญิง แต่สิ่งทีหมู่เหล่าเทวดาต้องยึดถือปฏิบัติ กล่าวถึง ธรรมให้เกิดเป็นเทวดาที่สำคัญมีบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ บุญที่สำเร็จด้วยการให้ทาน บุญที่สำเร็จด้วยการรักษาศีล บุญที่สำเร็จด้วยการภาวนา บุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ คือการ ทำบุญด้วย การให้ปัน โอดตปปะ และ การเลี้ยงมารดาและบิดา การประพฤติอ่อนน้อมต่อ ผู้ใหญ่การ พุดจาแต่คำอ่อนหวาน การไม่พูดคำส่อเสียด การมีใจปราศจากความตระหนี่ การพูดแต่คำสัตย์และการไม่โกรธ ซึ่งธรรมเหล่านี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวในบทต่อไปตามลำดับ

5.2 หลักธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุ

จากศึกษาวิเคราะห์พบว่า “หลักธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุ” พบว่า เทวธรรม คือ หิริและโอตตปปะชื่อว่าสุกกรธรรม เพราะเป็นแก่นแห่งมนุษยธรรม เป็นหลักธรรมที่ทำให้มนุษย์มีจิตใจสูงส่งไม่ตกอยู่ในอำนาจไฟต่ำ คุ่มครองมนุษย์โลกไม่ให้ประพตีส่าสอนเหมือนกับ สัตว์เดรัจฉาน มนุษยธรรมหมายถึงธรรมที่ทำให้คนให้เป็นมนุษย์ ได้แก่ ศีล 5 และคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา เป็นต้น เมื่อมีเจตนางดเว้นทั้ง 5 ประการ ไม่ทำให้ศีลขาด ต่างพร้อม ไม่บริสุทธิ์ไม่ผ่องใสแล้ว ก็จะได้รับอานิสงส์ในการรักษาศีล 3 ประการคือ 1) ทำให้ถึงคติแห่งชีวิตที่ดี 2) ทำให้ได้โภคสมบัติ 3) ให้ถึงความดับทุกข์ร้อนในชีวิตประจำวัน และเป็นฐานในการสร้างสมาธิและปัญญาให้สมบูรณ์ ทำให้เข้าถึงนิพพานได้ในที่สุด จะเห็นได้ว่า อานิสงส์ในการรักษาศีลห้านี้ให้ผลแก่ตนเอง ต่อจากนั้นก็กระจายไปสู่ครอบครัว หน้าที่การงาน สังคม และประเทศชาติ และเมื่อบุคคลมีสติจิตย่อมเกิดความมั่นคงไม่หลงไปตามสภาวะแวดล้อมความไม่ประมาทย่อมเกิดขึ้นประโยชน์ของผู้ไม่ประมาทนี้ถือว่าเป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงประโยชน์สูงสุดในชีวิตได้เพราะความมีสติไม่ประมาท สามารถทำให้รู้จักเรื่องหลักธรรมต่างๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า บุคคลผู้ปรารถนาซึ่งอยู่อายุ ความไม่มีโรค วรรณะสวรรค์ความเกิดในตระกูลสูงและความยินดีอันโอฬารต่อไปเพ็งบำเพ็ญความไม่ประมาทบัณฑิต ทั้งหลายย่อมสรรเสริญความไม่ประมาทในรูปบุญกิริยาทั้งหลายบัณฑิตผู้ไม่ประมาทย่อมยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ ทั้งสองคือ ประโยชน์ภพนี้และประโยชน์พหุหน้าเพราะยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ผู้มีปัญญาจึงได้นามว่าบัณฑิต บุคคลจึงไม่ควรประมาทเพื่อความสุขของตนเองในอนาคตทั้งที่มีชีวิตอยู่และหลังจากสิ้นชีวิตไปแล้วเพราะเราไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่าพรุ่งนี้จะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อย่างปกติหรือไม่อนาคตจะเจ็บปวดหรือไม่เมื่อบุคคลไม่ประมาทความทุกข์ย่อมเกิดขึ้นได้ยากดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ความโศกทั้งหลายย่อมไม่มีแก่ผู้มีจิตยังไม่ประมาทด้วยความไม่ประมาทเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ที่ทำให้บุคคลรู้จักนำหลักธรรมต่างๆ มาใช้ตั้งนั้นพระพุทธเจ้า จึงได้เตือนให้บุคคลไม่ประมาทแม้กระทั่งก่อนที่พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานพระพุทธองค์ก็ตัดเป็นปัจฉิมวาจาว่า เราขอเตือนพวกเธอว่าสังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดาพวกเราจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด”

ส่วนข้อกำหนดเกี่ยวกับความประพฤติของคน เพื่อที่จะได้อยู่ด้วยกันเป็นปกติ สุขและเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม คือ ต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่จะอยู่ตามกำลังไม่ได้ โดยเหตุที่แต่ละคนมี อหยาศัยต่างกันมีกำลังไม่เท่ากัน ผู้ที่มีอหยาศัยหยาบและมีกำลังมากข่มเหงผู้อื่น คนสุขภาพและมีกำลังน้อยก็อยู่ไม่เป็นสุข แม้ทางบ้านเมืองจะมีกฎหมายบังคับใช้ห้ามปรามไม่ให้คนประพฤติในทางที่ผิด และวางโทษแก่ผู้ล่วง

ละเมิดไว้ด้วย ตรงข้ามกับกฎหมาย ผู้ใดฝ่าฝืนกฎหมายอยู่เสมอคิดว่ากฎหมายทำอะไรเขาไม่ได้ เพราะเขามีปัญหาพอที่จะหาทางเลี่ยงกฎหมายได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ กฎหมายก็ไร้ความหมาย ศาสนาทั้งหลายมักจะบัญญัติศีลของตนขึ้นมา เพื่อให้คนมีความประพฤติดีประพฤติชอบทางด้านกาย วาจา และใจ อย่างที่พระพุทธศาสนาบัญญัติศีล 5 ไว้ เพื่อสำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ศีลเป็นข้อบัญญัติที่จำเป็นทางด้านมนุษยธรรมโดยแท้ ชื่อว่าที่เป็นมนุษย์ที่แท้ ที่ผิดไปจากสัตว์เดรัจฉานก็ต้องมีศีล จึงเชื่อว่ามนุษยธรรม คือ ธรรมที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการกระทำที่มีคุณค่าทางจริยธรรมที่แสดงออกได้ 3 ทาง คือ การกระทำทางกาย การกระทำทางวาจา และการกระทำทางใจ ไม่ว่าจะทำอะไรใดๆ ต้องเริ่มต้นที่ใจก่อน คิดก่อน แล้วจึงมีความคิดกายกรรม หรือความคิดทำวจีกรรมเกิดตามมา โดยพื้นฐานของศีล 5 ให้บุคคลทำให้การรักษาศีลเป็นไปอย่างดี และการล่วงละเมิดทางศีลที่ไม่ดีมาจาก เจตนาที่เป็นกุศล 3 ประการ ประกอบด้วย โสกะ อโทสะ อโมหะ และที่เป็นอกุศล 3 ประการ ประกอบด้วย โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งอกุศลทั้ง 3 นี้เริ่มต้นจากการที่มีอวิชชาหรือมีโมหะก่อนแล้ว โสกะ และโทสะดังพระพุทธพจน์กล่าวไว้ว่า... “ปาณาติบาตมีมูล 2 ด้วยสามารถแห่งโทสะ และโมหะ อทินนาทานและมุสาวาทมีมูล 2 ด้วยอำนาจแห่งโทสะและโมหะ หรือด้วยอำนาจแห่ง โสกะ และโมหะ มิจฉาจารและสุราปานมีมูล 2 ด้วยสามารถแห่งโลภะและโมหะ

5.3 วิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์วิมานวัตตุดต่อการดำเนินชีวิต

จากศึกษาวิเคราะห์พบว่า “วิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์วิมานวัตตุดต่อการดำเนินชีวิต” พบว่า ผู้ถวายวัตถุทานหรือวัตถุทานในพระพุทธศาสนา เช่น ข้าวน้ำโภชนาหาร ตั้ง ผ้า น้ำล้างเท้า ประทีปคบ ขนมห อ้อย เมล็ดงา สลากภัตร ดอกไม้ เสนาสนะวิหาร เข็ม แกงปู ทำถนนวน ยานพาหนะ เป็นต้น ย่อมได้อานิสงส์หรือความดีติดตัวไปในสถานที่ต่างๆ เมื่อสิ้นชีพไปแล้วและผลบุญนี้จะเป็นหนทางนำไปสู่สุคติในสัมปรายภพในที่นี้ได้แก่ บังเกิดในสวรรค์ชั้นต่างๆ มีชั้นดาวดึงส์ เป็นต้น

การให้ทาน การรักษาศีล การฟังธรรม การปฏิบัติธรรมที่ตนได้ยินได้ฟังแล้วตามสมควรแก่กำลังของตนวิมานวัตตุดนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำความดีของเหล่าเทวดาและเทพธิดา ว่าในสมัยที่ตนเป็นมนุษย์นั้นได้ประกอบคุณงามความดีอะไรไว้บ้าง เช่น บางตนก็ให้ข้าวน้ำเป็นทาน บางตนก็หมั่นรักษาอุโบสถศีล บางตนก็ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ส่วนลักษณะชีวิตความเป็นอยู่มีความสุขสบายด้วยประการต่างๆ ไม่จำเป็นต้องต่อสู้ดิ้นรน ไม่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ในขณะที่เดียวกัน หากบุคคลมีความปรารถนาที่จะจุติเป็นเทวดาในปัจจุบันชาติ ก็จะต้องบำเพ็ญหรือทำความดีประการต่างๆ เช่น ทำทาน ทำบุญกุศล อบรมจิต เจริญภาวนา และบำเพ็ญสมาธิ

อย่างไรก็ตามเทวดาในพุทธศาสนา มิได้เป็นอมตะ และมีได้ทรงสภาพนิรันดร ยังคงอยู่ภายในกฎแห่งกรรมทุกองค์เมื่อใด ที่หมดผลแห่งกรรมก็จะจุติทันที เป็นที่นึ่งสังเกตว่าความคิดเกี่ยวกับเทวดาจะปรากฏในคัมภีร์สุตตันตปิฎก โดยได้กล่าวถึงลักษณะของเหล่าเทวดาว่า ได้เข้ามาบนบ่อนอมมัสการพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงแวดล้อมด้วยบรรดามนุษย์ เพื่อสดับพระธรรมเทศนา ในบางครั้ง พวกเทวดาก็จะไปเข้าเฝ้ากราบทูลถามปัญหาต่างๆ ต่อพระพุทธเจ้า จากกรณีเช่นนี้ จะเห็นว่าพระพุทธเจ้านั้น ทรงเด่นกว่าเทวดาทั้งปวง และพระพุทธเจ้าก็ดี พระอรหันต์ก็ดี ในพระพุทธศาสนายกย่อง ว่าเป็น “วิสุทธิเทพ” คือเป็นเทวดาโดยบริสุทธิ์ เด่นกว่าเทวดาทั้งหลาย นอกจากนั้น เทวดา ย่อมเป็นลักษณะพิเศษกว่ามนุษย์ทั้งปวง ทั้งในแง่กายภาพที่ละเอียด ประณีตกว่า เช่น อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่หรือวิมาน การสัญจรไปมาก็สะดวกกว่ามนุษย์ ฉะนั้น ผู้ที่เสวยภพเป็นเทวดา จึงเป็นอยู่ด้วยของทิพย์ทุกอย่าง มีร่างกายปกติเหมือนคนหนุ่มสาวไม่แก่ ชราเป็น หากหมดบุญกุศล ก็จะไปจุติในทันทีไม่รอช้าและไม่ปรากฏศพเหมือนมนุษย์และ สัตว์ต่างๆ ในโลกนี้ นอกจากนั้น เทวดาไม่ปรากฏว่ามีครอบครัวหรือญาติมิตร คงมีแต่ลักษณะเด่นเฉพาะตนและมีวิมานเฉพาะตนเท่านั้น ไม่เอื้อเพื่อให้แก่เทวบุตรและเทวธิดาตนใดไปอาศัยอยู่รวมวิมานนั้นด้วยได้ปฏิบัติตนตามสัมมาสติ คือ การใช้สติระลึกรู้ในการกระทำที่

เหมาะสมแก่ฐานะของตน การมีสมาธิในการทำงาน การต้อนรับด้วยธรรมะ คือ การให้คำปรึกษา การแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นอันดับแรก และรองลงมา ก็คือต้อนรับด้วยวัตถุสิ่งของ เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ มีอัคคีภัย เป็นต้น

ประเด็นต่อมา คือ สังคมนิยมชนิดที่ช่วยโลกได้” นั้นโดยมุ่งการอธิบายเพื่อแสดงให้เห็นว่า สังฆะธรรมหรือกฎธรรมชาติ มีลักษณะเป็นสังคมนิยมโดยตรง และพุทธศาสนาได้สอนเรื่องนี้อยู่เสมอ ธรรมะหรือธรรมชาติเป็นระบบสังคมนิยม ในระบบนี้ไม่มีอะไรที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ต้องมีการอาศัยกันและกัน เช่น ถ้าไม่มีต้นไม้แล้วแผ่นดินจะอยู่ได้อย่างไร นอกจากนั้นการที่เรามีชีวิตอยู่ได้ก็ต้องอาศัยดิน ฟ้า อากาศ ต้องมีธาตุต่างๆ อย่าง ธาตุดิน น้ำ ลม ไฟอากาศ และวิญญาณ ธรรมชาติกำหนด ให้มีสิ่งต่างๆ อย่างมนุษย์บ้าง สัตว์บ้าง มีคลอง มีบึงมีความชื้น มีความอบอุ่นพอดี สิ่งทั้งหลายจึงมีชีวิตอยู่ได้ สังคมนิยมจึงหมายถึงการอยู่ร่วมกันได้อย่างพอดี แม้ตัวอย่างตามวินัยของสงฆ์ตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น เป็นตัวอย่างของการไม่กอบโกย สังคมดังกล่าวจึงยังคงสภาพปกติเอาไว้ได้ ในบทนี้ท่านจึงสรุปว่า ระบบในร่างกายและระบบของสังคมที่อยู่รอดมาได้เพราะธรรมชาติได้กำหนดมาให้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและช่วยเหลือกัน

การที่มนุษย์แสดงออกในประเด็น “ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม” กล่าวถึงปัญหาของ โลกทุกวันนี้มีสาเหตุจากการขาดศีลธรรม ถ้าผู้ปกครองขาดศีลธรรม พ่อค้าขาดศีลธรรม กระทั่งว่าทนายความ ตำรวจ ผู้พิพากษาขาดศีลธรรม แล้วสังคมจะเป็นอย่างไร ความไม่ปกติ ของบ้านเมือง หรือสังคมย่อมเกิดจากการขาดศีลธรรม แต่ส่วนใหญ่หันไปโทษอย่างอื่น โทษ เศรษฐกิจบ้าง การเมืองบ้าง แต่ไม่มองว่า ต้นเหตุแท้จริงคือการขาดศีลธรรม แม้แต่คำว่า ศีลธรรมก็ยังเข้าใจไม่ตรงกันว่ามันคืออะไร เรื่องนี้จึงสับสนไปหมด ท่านเสนอให้ยึดความหมาย ตามภาษาบาลีเป็นการดีที่สุด โดยคำว่า สี-ละ แปลว่า ปกติ ดังนั้นการทำให้บ้านเมือง สังคม และชีวิตมีความปกติ จึงเป็นการรักษาระบบศีลธรรมเอาไว้โดยตรง ในชีวิตคนเรานั้น ความปกติมี 2 ความหมายคือ การทำให้ชีวิตเป็นปกติตามธรรมชาติ คือการรักษาร่างกายให้ปกติ เช่น การกิน ยืน เดิน นอน นี้อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งคือ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อรักษาความปกติของสังคมเอาไว้อย่างไรก็ตาม แม้ศีลธรรมจะเป็นหน้าที่ตามกฎธรรมชาติ แต่สังคมให้ค่าหรือคุณค่าต่อสิ่งนี้น้อยมาก แล้วไปกำหนดคุณค่าให้กับสิ่งอื่นอย่างสูงส่ง ด้วยเหตุนี้กฎธรรมชาติในหนังสือดังกล่าว ยังต้องคงเดิมไว้เสมอ เนื้อหาดังกล่าวจึงข้ามกาลเวลาได้ เพราะเวลาไหนๆ มนุษย์ก็มีปัญหา คือมีปัญหาว่าชีวิตคืออะไร การไม่เข้าใจว่าชีวิตคืออะไร เป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆรวมทั้งปัญหาการเมืองด้วย นี่คือลักษณะเด่นของหนังสือที่เป็นบทบรรยายธรรมของท่าน คืออ้างอิงได้โดยไม่มีขอบเขตของเวลา ดังนั้นตราบใดที่มนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัว และความรู้สึกดังกล่าวนี้กำลังสร้างปัญหาให้กับสังคม หนังสือเล่มนี้สามารถหยิบมาอ่านทบทวนได้ตลอดเวลา เพราะเนื้อหาได้จับที่ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์โดยตรง โดยขอร้องให้เปลี่ยนไปเห็นแก่สังคมเสียบ้าง ไม่เช่นนั้นจะเดือดร้อนกันไปทั้งหมดเพราะเราอยู่ในโลกใบเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 ประเด็นที่ผู้วิจัยกล่าวมานั้น เป็นการวิเคราะห์กฎศีลธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ หมายถึง การรักษาศีล การทาน การปฏิบัติธรรมของเทวดาในชั้นวิมานวัตถุทั้ง 85 วิมาน แต่หากนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของปุถุชนธรรมอย่างชาวพุทธศาสนิกชน ก็อาจจะเป็นหลักการปฏิบัติตนเองในการทาน การรักษาศีล การปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการศึกษาวิเคราะห์กฎศีลธรรมในคัมภีร์วิมานวัตถุ ได้มีการศึกษาอย่างแพร่หลายเท่าที่ควรแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงอยากเสนอให้มีการขยายวงกว้างทางวิชาการของงานวิจัยในการนำหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ เพื่อนำมาประยุกต์ดังต่อไปนี้

6.1 ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อันจะนำไปใช้ให้เหมาะสมในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน ดังนี้ ควรนำหลักการต่างๆ ที่กล่าวไว้ในวิมานวัตถุนี้ ไปประยุกต์ใช้ ให้เหมาะสมแก่ตนเอง เพื่อความเจริญในหน้าที่การทำงานของตน เช่น หลักสัมมาทิฐิ เป็นคนมีความเห็นชอบ สัมมาอาชีพะ รู้จักประกอบหน้าที่การทำงานชอบ ไม่ผิดต่อหลักของกฎหมายและ ศีลธรรม นอกจากนั้น ควรนำหลักของการให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนาไปใช้ เพื่อพัฒนาจิต ให้มีความเข้มแข็งมั่นคงและสามารถที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง และการเลี้ยงดูบิดามารดา เคารพผู้ใหญ่ในตระกูล ความไม่โกรธ เป็นต้น ซึ่งเป็นจริยธรรมอัน ดีงาม ของบัณฑิตที่ควรนำไปประยุกต์

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ศึกษาวิเคราะห์กรรมและการเกิดใหม่ของเทวดาในคัมภีร์วิมานวัตถุ
- 2) ศึกษาวิเคราะห์หลักเทวธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุต่อวิถีชาวพุทธไทยในปัจจุบัน
- 3) ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมในวิมานวัตถุที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธไทยปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐเถปิฎก 2525**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2534). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณวิเสส**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน.
- _____. (2532). **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณอรรถกถา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). **ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณฎีกา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2552). **พระไตรปิฎกศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เดือน คำดี. (2545). **ศาสนศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). **พจนานุกรมพุทธศาสน ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร). (2545). **โลกที่ปณี**. กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า.
- พระโสภณคณาภรณ์ (ระเปียบ ฐิตญาโณ). (2523). **พระลัทธิตันตปิฎก ขุททกนิกาย เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2536). **พระลัทธิตันตปิฎก เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สนิท ตั้งทวี. (2527). **วรรณคดีและวรรณกรรมศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2543). **คำบรรยายพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

พระครูสิทธิสารโสภิต (ชาคาร). (2554). **ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุ**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาปรม โอภาโส (ทองคำ). (2541). **ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมศักดิ์ สุวรรณรัตน์. (2542). **ความคิดเรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท**. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.